

Tuku tuku lampaistani eli

Lammas luonnonlaitumella ja maisemanhoidossa

Tätä kirjoittaessa pihassa odottaa pystytystä 300 metriä uutta lammassaitaa. Onkin jo kymmenkunta vuotta siitä, kun lammaskatras huolehti ketoalueiden maisemanhoidosta. Silloinen texel-tiimi Nuppi-pässin johdolla oli ihan erityisiä lampaita, jotka mm. esiintyivät Pyynikin kesäteatterin Lampaansyöjissä saaden suuret aplodit. Kiitos sillosten Viljelijäntien asukkaiden Anita ja Jouko Kurkon, kesälampaiden pito oli helppoa ja hauskaa. Seuraavat maisemanhoitajat ovat rekrytointivaiheessa.

Lammas on alkuperältään villi aukeiden tai vuoristoisten ruohomaiden ja ”arosten” laji. Euroopassa elää villinä mufloni, jota on istutettu

Suomessakin muutamaan rannikon saareen. Mufloni on geneettisten tutkimusten perusteella nykyisten lammassotujen esi-isä. Seuraavassa sekä tarinoita sattumuksista päkättäjien kanssa että tiedonmuruja tuleville lampureille:

Jos tavan omakotiasujalle herää idea, että puolen hehtaarin tontin hoitoon kannattaa ostaa kaksi lammasta eläviksi ruohonleikkureiksi, todellisuus saattaa yllättää muutamassa viikossa. Lammas tarvitsee neljä kiloa ruohoa joka ikinen päivä, ja lisäksi kivennäistä, suolaa ja raikasta vettä. Laumaeläimenä lammas tarvitsee vähintään kaksi lajitoveria jotta viihtyy. Laidunkierto siten, että lukuisia erillisiä laitumia käytetään keväästä syksyyn noin viikon jaksoissa vuoron perään laidunkasvien määrän ja kasvunopeuden mukaisesti, on lammastalouden kokemusperäistä tietotaitoa, jolla homma onnistuu. Pikku aitauksessa, joka on saatu pystytettyä yksittäiselle kiinteistön ruohikkoalueelle, homma ei välttämättä onnistu alkuunkaan. Märkinä kesänä laidun muuttuu kuravelliksi tallauksen ansiosta, ja lampaan lanta ja virtsa ovat voimakkaita tuotoksia, joilla ainakin nokkonen ja leinikit saadaan kasvuun. Kun maukas ruoho loppuu, lauma suunnittelee ja suorittaa paon vihreämmille laitumille, tai erityisen hyvin onnistuneen aidan ansiosta pysyy alueella (epätodennäköistä) mutta ryntää määkimään vaativasti lisäruokaa aina kun ihminen vilahtaa liki.

Laidunnuskäyttäytymisestä: lammas on perusluonteeltaan ekstensiivinen vaeltaja ja ”napsija”, joka suurella laitumella vaeltaa melko nopeasti paikasta toiseen, sen mukaan kun kunakin päivänä herkullisimmat ruohot, heinät ja lehdet ovat löydettävissä. Lampaat laiduntavat ryhmänä, joko rivi- tai viuhkamuodostelmassa. Laiduntava lammas ei juuri paljon jätöksiä jätä tälle ruokailualueelleen, papanat

löytyvät polkujen varrelta ja varsinkin lepo-yöpymisalueelta joka on erillinen ruokailualueesta. Juomapaikan lähelle osuu eniten virtsan lannoittavaa vaikutusta, siksi sen paikkaa tulisi vaihtaa melko usein.

Nykyään lammastaloudessa pyritään ”mob-grazing”- systeemillä laidunten parempaan hyödyntämiseen. Siinä iso määrä lampaita syö tyhjäksi pienehkön alueen jopa muutamassa tunnissa, korkeintaan parissa päivässä, ja siirretään eteenpäin seuraavalle aidatulle alueelle. Maisemalaidunnus ja perinteinen peltolaitumen käyttö ovat kaksi eri asiaa, laitumilla eläinten toivotaan syövän laidun tyhjäksi mahdollisimman tehokkaasti, maisemalaidunnuksessa tämä ei kuulu asiaan. Siksi luonnonlaitumilla sopivan pinta-alan vaatimukset ovat moninkertaiset peltoon nähden. 5-6 lammasta hehtaarilla on turvallinen määrä niukkatuottoiselle hakalaitumelle. Ei ole tarkoitus, että lampaat jyvät juurta myöten lempiherkkunsä eli syövät sukupuuttoon herkimät/maistuvimmat ja usein myös harvinaisimmat lajit. Intensiivisen monivuotisen laidunnuksen seurauksena niittyalue alkaa muuttua kestolaitumeksi lajistoltaan, eikä lammaslaitumella juuri mikään ehdi kukkimaan ennen kuin joutuu päkäpään ravinnoksi. Muutama kaunis kevätkasvi toki viihtyy hyvin laitumilla, jos ehtii kehittyä ennen laitumellelaskua. Maaperässä todetaan typpipitoisuuden ja multavuuden lisääntymistä jo yhdessä vuodessa. Lisäksi kalium ja fosfori todennäköisesti lisääntyvät maaperässä. Kulumista ja rehevöitymistä voi olla havaittavissa (nokkoset). Jos lampaat yöpyvät eri paikassa, laidun saattaa jopa köyhtyäkin laidunnuksen ansiosta. Tarkat virolaiset käyttivät puolisen tuntia aamuisin lampaanjätösten siivoamisessa pois lepoalueen läheltä saarilammashankkeessaan, näin pystytään laiduntamisen haittoja ja riskejä pienentämään. Alun perin lanta on ollut arvokasta kasvien ravinnetta, ja se todella keräiltiin talteen laitumilta pelloille.

Maisemalaidunnus on oma taitolajinsa. Eläinmäärän/alue säätäminen oikeaksi on oleellista. Liikaa eläimiä pinta-alaan nähden aiheuttaa sen, että laidunnuksen haitat korostuvat verrattuna niittoon hoitomenetelmänä. Liian vähän eläimiä taas tekee sen, että teho maisemanhoitajina ei riitä. Netistä löytyy runsaasti lukemista asian tiimoilta.

Jos joku lukija innostuu hankkimaan lampaita, maataloille saattaa saada ELY-keskukselta perinnemaiseman hoitotukea ketoalueen, hakamaan tai metsälaitumen hoitoon. Maata tähän käyttöön tulee olla riittävän iso ala, minimissään 0,5 hehtaaria. Mieluummin tietysti paljon reilummin, jotta edellä mainittu laidunkierto saadaan sujuvasti järjestymään eikä yhtä aluetta ylilaidunneta.

Loppukevennyksenä lampaanpitäjiltä kuulemani juttu emännästä, joka Maaseudun Tulevaisuuden lehti-ilmoituksen perusteella osti ”edullisen ja hyvän” aitauspaketin lampailleen. Aitaus nousi nopsaan tienvieripellolle. Kului muutama päivä, kunnes yöllä puhelin soi ”teidän lampaat on maantiellä” ja tätä kun

oli jatkunut tarpeeksi monta yötä, alkoi emäntä olla jo aika hermoheikko univelan ja stressin takia.

Lampaiden laskeminen yötyönä ei hänellä parantanut unen laatua..

Siis: ennen eläinten tuloa, ota selvää säädöksistä ja ilmoitusvelvollisuuksista (näitä riittää!) ja laske tarkasti paljonko laidunta, rehua, aitauksia, vettä jne. tuleva lammasmäärä tarvitsee. Sitten, kun kaikki on valmista ja suunniteltua, pääset ihailemaan ruohoa napsivia söpöläisiä omalla maallasi.

Sirkka Pyhälä